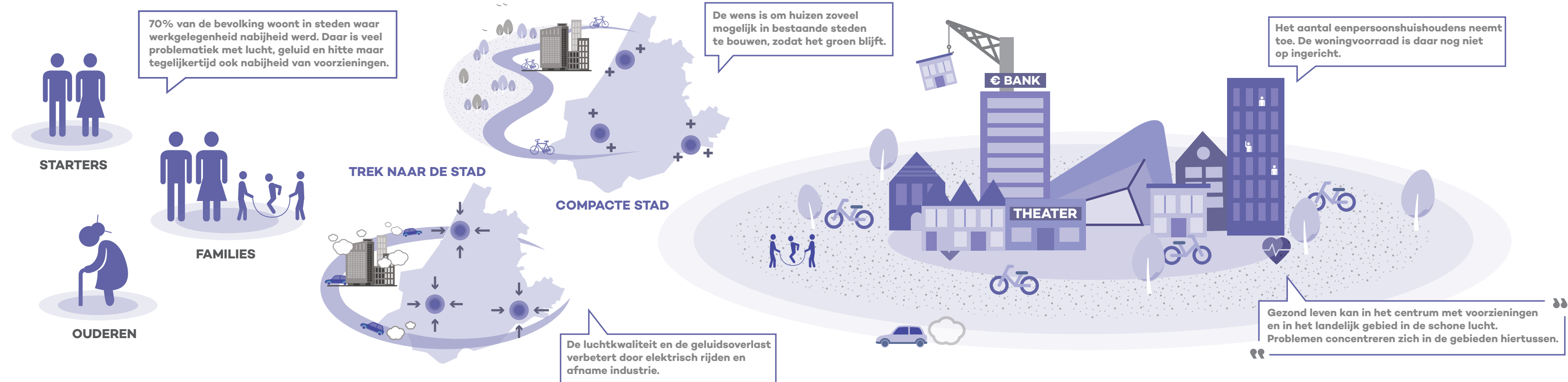
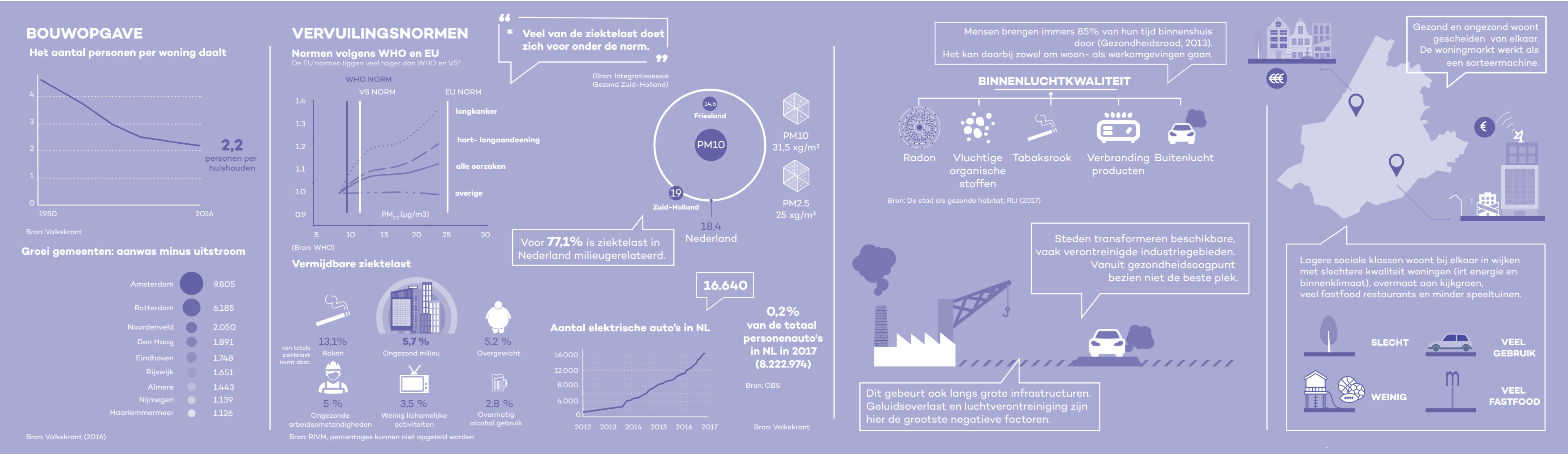

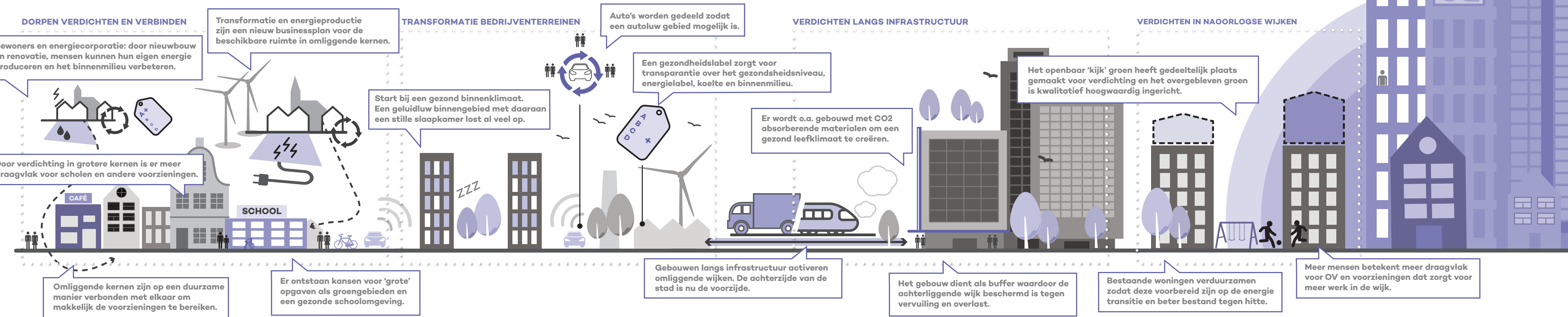
WAT IS HET PROBLEEM?

WAT ZIJN DE FEITEN?

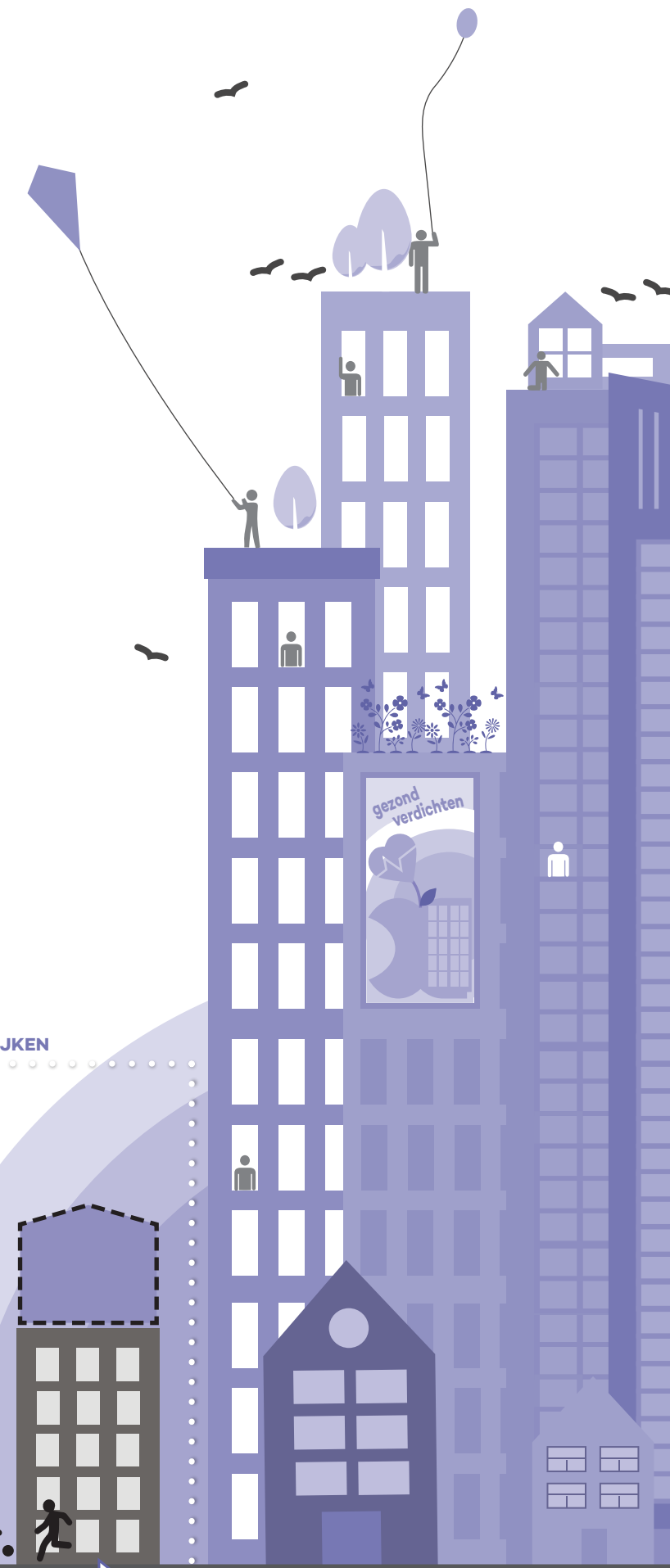
DIT ZIJN DE OPLOSSINGEN

JULI 2018

GEZONDE VERSTEDELIJING

IN 2040 HEEFT ZUID-HOLLAND COMPACTE STEDEN WAAR VERDICHING GEZONDHEID HEEFT BEVORDERD

‘LUCHT EN GELUID ZULLEN ALTIJD INVLOED HEBBEN OP NIEUWE ONTWIKKELINGEN’

De Verstedelijkingsopgave in Zuid-Holland staat de komende jaren nadrukkelijk op de agenda. Nu al is duidelijk dat dit geen gemakkelijke opgave is, er zijn geen ‘makkelijke’ plekken meer om te bouwen in binnenstedelijk gebied, danwel te verdichten binnen bestaand bebouwd gebied. De diagnose laat zien dat aspecten als lucht en geluid voor Zuid-Holland ook naar de toekomst toe altijd invloed zullen hebben op nieuwe ontwikkelingen. De uitdaging wordt om gezondheid en gezonde verstedelijking als kans te zien om plekken gezonder te maken, dat wil zeggen expliciet aandacht te hebben voor gezondheid bij nieuwe ontwikkelingen.

‘DIVERSITEIT VAN WONINGEN EN BEWUST NADENKEN OVER OPENBARE RUIMTE’

De gebiedsgerichte uitwerkingen laten zien dat er verschillende kansen liggen om gezondheid mee te nemen gekoppeld aan de verstedelijkingsopgave. Veelal komt het vergroten van de diversiteit van woningen aan bod. Dit betekent dan revitaliseren of vervangen van woningen, waarmee ook een slag gemaakt kan worden met duurzaamheid, binnenklimaat en openbare ruimte. Bewuster nadenken over de openbare ruimte bij herontwikkeling gekoppeld aan doelgroepen geeft richting aan toegankelijkheid, verbinden van functies en gebieden, en gericht gebruik door doelgroepen. Tot slot biedt het ook de kans om aandacht te hebben voor verstedelijking en mobiliteit: verdichten op OV-bereikbare locaties, aandacht voor de fiets en voorzieningen op loopafstand.

‘GEZONDHEID MEENEMEN LEVERT ANDERE ACCENTEN OP’

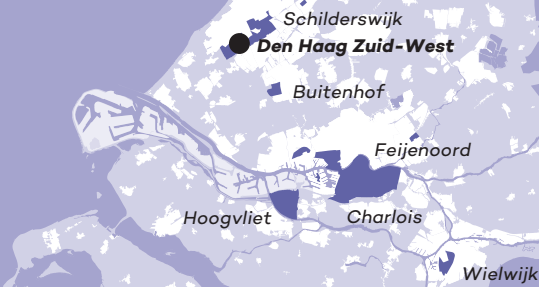
De Verstedelijkingsopgave moet niet alleen gezien worden als het rondkrijgen van de programmering. De oproep is om een extra stap te zetten, door het perspectief gezondheid mee te nemen. Dit levert mogelijk andere accenten en oplossingsrichtingen op. Niet bij voorbaat een makkelijker oplossing, maar wel een ontwikkelrichting die voor de lange termijn gezondere bewoners oplevert.

De drie casuslocaties zijn vanuit diverse bronnen onderzocht op indicatoren met betrekking tot gezondheid, leefstijl of ruimtelijke kenmerken. Een hoge score op deze indicatoren heeft ons geleid naar een aantal andere locaties in de provincie met een vergelijkbare problematiek. Het is voorstelbaar dat deze gebieden ook gebaat zijn bij een vergelijkbare aanpak of oplossingsrichting. Meer informatie is te vinden in de rapportage Gezond-Zuid Holland 2040, juli 2018

CASUS DEN HAAG ZUID-WEST

GEZONDHEID
Kans op aandoeningen:
Matig verstandelijk beperkt >2%
Licht verstandelijk beperkt >3%
Somatische problematiek >3%
Zintuiglijke aandoeningen >2%
Angst- en stemmingsproblematiek >4%
Psychiatrische problematiek >2%
Niet-aangeboren hersenletsel >3%

Plekken met vergelijkbare problematiek

LEEFSTIJL
Eenzaamheid >39%
Obesitas >13%
Rokers >21%

OMGEVING
Sociale huurwoningen uit totaal woningen >40%
Gemiddelde WOZ <150.000 EUR
Huishoudens met lage inkom uit totaal >40%

Verduurzaming
In relatie tot de energie transitie is de naoorlogse bebouwing aan vervanging toe: energie, water, binnenmilieu (vocht, schimmel, geluid)

Diversiteit woningen
Zorgt er voor dat bewoners een wooncarrière kunnen maken.

Toegankelijkheid van het groen
Toegankelijk en aantrekkelijk kwaliteit groen wordt meer gebruikt.

Duidelijk oriënteren en routing
Door straten via een eenduidige inrichting te verbinden met andere langzaam verkeer routes wordt de leesbaarheid verbeterd.

Thematisering groen
Door het openbare groen te programmeren krijgt het een bestemming.

Bewoners zijn verantwoordelijk voor groen
Door tuinen te privatiseren of gezamenlijk gebruiken en beheren, wordt er eigenaarschap gecreëerd.

Bewoners minder afhankelijk van auto's
Met voorzieningen en OV halte op loopafstand wordt het auto gebruik verminderd.

CASUS SPIJKENISSE STERRENKWARTIER

GEZONDHEID
Kans op aandoeningen:
Dementie >2%

Plekken met vergelijkbare problematiek

LEEFSTIJL
Obesitas >13%

OMGEVING
Gemiddelde WOZ <210.000 EUR
Zorgkosten >1200 EURpp
Bevolking boven 65 j.o. >18%

Ondergronds parkeren
Om ruimte te winnen voor gezonde beweegruimte wordt ondergronds parkeren toegepast bij nieuwe ontwikkelingen.

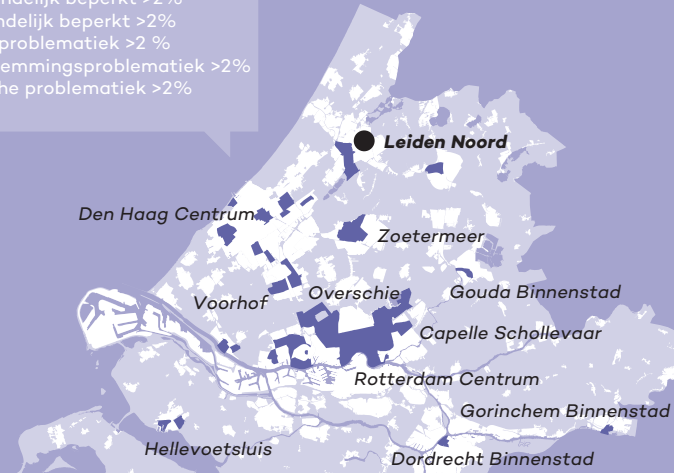
Vve / verdichten met diverse typologie
Door verschillende type woningen te bouwen is een wooncarrière mogelijk.

Groen als uitgangspunt bij ontwerp
Het groen moet niet vergeten worden, neem het groen als drager voor het ontwerp.

CASUS LEIDEN NOORD

GEZONDHEID
Kans op aandoeningen:
Matig verstandelijk beperkt >2%
Licht verstandelijk beperkt >2%
Somatische problematiek >2%
Angst- en stemmingsproblematiek >2%
Psychiatrische problematiek >2%

Plekken met vergelijkbare problematiek

LEEFSTIJL
Overmatig drinkers >7%
Rokers >21%

OMGEVING
Sociale huurwoningen uit totaal woningen >20%
Gemiddelde WOZ <210.000 EUR
Huishoudens met lage inkom uit totaal >25%

Koppeling met OV
Verstedelijken op plekken die met OV toegankelijk zijn.

Leiden fietsstad
Snelle fietsverbindingen van buitenwijken naar het centrum en het ommeland met strategische fietsparkeerplekken.

Hittestress: balans rood en groen
Zicht op groen, groene daken, infiltratieruimtes en groene tuinen.

Balans rust en reuring
Alle woningen moeten beschikken over minimaal één aangename geluidarme zijde. Nieuwbouw kan als geluidsscherm dienen.

Mix kwaliteit woningen
Door een diversiteit in woningaanbod worden meerdere groepen aangetrokken om in de wijk te wonen.

GEZOND ZUID-HOLLAND 2040

TOEKOMSTAGENDA ONDERZOEK GEZONDHEID EN VERSTEDELIJING

ONDERZOEK METHODE EN PROCES

OPGAVE EN PROJECT:

Stel: de provincie Zuid-Holland is in 2040 de gezondste provincie in Nederland. Welke stappen hebben we dan ondernomen om daar te komen en wat betekent dat voor de ruimtelijke context om ons heen? Deze zeer ambitieuze doelstelling helpt ons om meer toekomstgericht en buiten de bestaande kaders te denken. We kijken verder dan de huidige beleidsperiode en richten ons op de lange termijn 'onderstroom'.

DIAGNOSE:

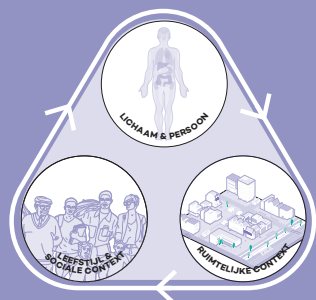
In de diagnose fase hebben we samen met professionals uit het werkveld expertmeetings georganiseerd. Hier zijn verschillende trends opgehaald die zijn geclusterd in thema's waaromheen verdiepende sessies georganiseerd zijn. In een integratiesessie hebben we vervolgens een diagnose kunnen maken wat de problemen van nu zijn en de problemen van de toekomst.

OPGAVEN:

Tijdens de integratiesessies zijn ook de opgaven benoemd. Grote factor op de gezondheid is bijvoorbeeld de hoeveelheid luchtvervuiling, geluid, stress, eenzaamheid en obesitas. Voor een aantal gezondheidsproblemen weten we al dat ze naar de toekomst toe waarschijnlijk verder toenemen, zoals ook in de VTV 2018 (RIVM, juli 2017) naar voren komt. We vragen ons af hoe we nu kunnen acteren om bij te sturen. Specifieker: hoe kan ons ruimtelijk beleid en de manier waarop we onze ruimte inrichten, hier een oplossing voor bieden?

VERHAALLIJNEN:

De verschillende opgaven die uit de diagnose naar voren komen zijn vertaald naar verhaallijnen. Dit zijn beeldende verhalen die oplossingsrichtingen aangeven. Elke verhaallijn bevat een probleemstelling, bijbehorende feiten en geeft een doorkijk naar mogelijke oplossingen.

OPGAVE & PROJECT

In het toekomst agenda onderzoek ligt de focus op het verkennen van gezondheid binnen het omgevingsbeleid. De provincie heeft daarbij met opzet een vooruitstrevende ambitie neergelegd 'Zuid-Holland 2040 – gezondste provincie van Nederland' om vanuit daaruit terug te redeneren.

COLOFON

Dit document is het product van het onderzoek Gezond Zuid-Holland 2040

POSAD

Emile Revier, Froukje van de Klundert, Francesca Becchi, Tomer Shachaf, Vincent Babeş, Milan Oosterling
contact: froukje@posad.nl

TNO

Geiske Bouma, Petra Vermeulen, Reinier Sterkenburg, Hariwa Hayas, Ingo Bousema, Mirjam van Iterson
contact: geiske.bouma@tno.nl

PROVINCIE ZUID-HOLLAND

Gielijn Blom, Jan-Harm Brouwer, Johan van Zalinge, Mohamed Sbaai
contact: ge.blom@pzh.nl